

CYNGOR SIR YNYS MON / ISLE OF ANGLESEY COUNTY COUNCIL

CYFARFOD:	Pwyllgor Safonau
DYDDIAD:	16 Mehefin 2021
TEITL YR ADRODDIAD:	Adroddiad yn dilyn Adolygiad o Gofrestrau Diddordebau Cyngorau Tref a Chymuned
PWRPAS YR ADRODDIAD:	Adrodd ar y canfyddiadau yn ystod adolygiad o sampl o Gofrestrau Diddordebau'r Cyngorau Tref a Chymuned
ADRODDIAD GAN:	Mared Wyn Yaxley Cyfreithiwr (Llywodraethu Corfforaethol) mwycs@ynysmon.gov.uk 01248 752566
SWYDDOG CYSWLLT:	Lynn Ball Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Busnes y Cyngor) / Swyddog Monitro lbxcs@ynysmon.gov.uk 01248 752586

1. CYFLWYNIAD A CHEFNDIR

- 1.1 Fel rhan o'i raglen waith ar gyfer 2020-2021, penderfynodd y Pwyllgor Safonau gynnal adolygiad o'r cofrestrau o ddiddordebau aelodau mewn sampl o'r cyngorau tref a chymuned, i sicrhau cydymffurfiaeth â'r cod ymddygiad.
- 1.2 Yn ei gyfarfod ar 15 Rhagfyr 2020, penderfynodd y Pwyllgor y byddai'r Cadeirydd a'r Is-gadeirydd yn penderfynu pa gynghorau tref a chymuned i'w hadolygu ar ôl ystyried swm y praesept a pha gynghorau a oedd wedi'u hadolygu'n flaenorol, wrth sicrhau na fyddai dau gyngor â'r un Clerc yn cael eu dewis.
- 1.3 Dewiswyd y pum cyngor yn ystod cyfarfod ar 27 Ionawr 2021.
- 1.4 Daethpwyd i gysylltiad â Chlercod y cynghorau a ddewiswyd am y tro cyntaf trwy alwadau ffôn gan Gadeirydd neu Is-gadeirydd y Pwyllgor ar y 3ydd a'r 4ydd o Chwefror 2021.
- 1.5 Anfonwyd llythyrau o eglurhad wedyn i Glercod a Chadeiryddion y pum cyngor ar 10 Chwefror 2021.
- 1.6 Cynhaliodd y Pwyllgor Safonau gyfarfod anffurfiol ar 10 Mawrth 2021 i drafod y broses ar gyfer cynnal yr adolygiadau yn y pum cyngor. Daeth y Pwyllgor i gytundeb o ran defnyddio'r [Nodyn Methodoleg](#) a'i gynnwys; byddai hwn yn cael ei ddilyn gan bob pâr a oedd yn cynnal yr adolygiadau er mwyn sicrhau cysondeb o ran yr ymagwedd ym mhob cyfarfod a gynhaliwyd fel rhan o'r adolygiad. Cytunwyd hefyd y byddai llythyrau personol yn cael eu hanfon at y cynghorau a adolygwyd i

ddarparu adborth penodol ar gyfer eu cyngor; ni fyddai'r sylwadau hyn yn cael eu gwneud yn gyhoeddus. I gloi, byddai adroddiad yn cael ei anfon at bob cyngor tref a chymuned fyddai'n rhoi manylion y canfyddiadau cyffredinol a gafwyd mewn ymgais i gynorthwyo pob cyngor trwy rannu arferion da a nodwyd a chydabod materion y mae angen mynd i'r afael â hwy'n gyffredinol.

- 1.7 Cynhaliwyd yr adolygiadau yn y pum cyngor a ddewiswyd yn ystod mis Mawrth, Ebrill a Mai 2021. Fe'u cynhaliwyd gan ddau aelod o'r Pwyllgor Safonau, sef y Cadeirydd neu'r Is-gadeirydd ac un aelod arall.
- 1.8 Ystyriwyd y bu'r adolygiad yn ymarfer buddiol. Rhoddodd ddarlun i aelodau'r Pwyllgor Safonau o sut y mae cynghorau tref a chymuned yn cydymffurfio â gofynion y cod ymddygiad, ac roedd sawl Clerc wedi dweud bod y cyfarfod yn adeiladol ac yn fuddiol at y dyfodol.

2. LLYTHYRAU PERSONOL

- 2.1 Paratowyd llythyr personol ar gyfer pob cyngor yn amodol ar yr adolygiad, a oedd yn darparu cyngor penodol i'r cyngor hwnnw. Mae'r llythyrau hyn yn bersonol i bob cyngor (y Clerc a'r aelodau) ac ni chawsant eu cylchredeg neu eu rhannu ag eraill.

3. CANFYDDIADAU CYFFREDINOL O'R ADOLYGIAD

- 3.1 Yn gyffredinol, roedd y Pwyllgor Safonau'n fodlon â'r canfyddiadau, gan iddo weld sawl enghraifft o arferion da. Fodd bynnag, nodwyd rhai meysydd cyffredin a oedd yn achosi pryder hefyd, a gobeithir bod canfod y rhain a thrafod sut i'w gwella/gweithredu yn mynd i gynorthwyo'r Clercod i gefnogi eu cynghorau.
- 3.2 Paratowyd adroddiad sy'n rhoi manylion y canfyddiadau cyffredinol, ac mae copi ynghlwm fel **Atodiad 1**.

4. CADARNHAU DOSBARTHU'R ADRODDIAD GAN GLERCOD CYNGHORAU TREF A CHYMUNED

- 4.1 Wrth anfon yr adroddiad cyffredinol i glercod y cynghorau tref a chymuned y bwriad yw dilyn yr un drefn ag yn 2017 a 2019 pan wnaed y cais am:

(a) Gynnwys yr adroddiad cyffredinol ar y rhaglen ar gyfer cyfarfod o'r cyngor tref/cymuned i sicrhau bod ei gynnwys yn dod i sylw'r aelodau;

ynghyd â

(b) Chopi o gofnodion y cyfarfod perthnasol, sy'n cadarnhau bod yr adroddiad wedi'i drafod, i'w anfon ymlaen i sylw'r Pwyllgor Safonau.

Bwriedir anfon yr adroddiad cyffredinol at y cynghorau tref a chymuned yn fuan ar ôl y cyfarfod hwn o'r Pwyllgor Safonau o dan lythyr eglurhaol, y cynhwysir drafft ohono fel **Atodiad 2**.

- 4.2 Ni fydd cais gan y Pwyllgor Safonau i'r llythyrau personol (a drafodir ym mharagraff 2 uchod) gael eu cyhoeddi gan y cynghorau. Penderfyniad ar gyfer pob cyngor adolygwyd fydd hyn.

5. ARGYMHELLIAD

- 5.1 Gofynnir i'r Pwyllgor Safonau nodi cynnwys yr adroddiad yn **Atodiad 1**.
- 5.2 Gofynnir i'r Pwyllgor gadarnhau y caiff yr adroddiad cyffredinol yn **Atodiad 1** ei anfon at bob cyngor tref a chymuned, o dan lythyr eglurhaol a gynhwysir fel **Atodiad 2**, gyda chais i drafod yr adroddiad mewn cyfarfod o'r cynghorau tref/cymuned ynghyd ag anfon copi o'r Cofnodion ymlaen at y Pwyllgor Safonau; a
- 5.3 Bod adroddiad pellach yn cael ei lunio, yn barod ar gyfer y cyfarfod nesaf o'r Pwyllgor Safonau, sy'n rhoi manylion yr ymatebion a dderbyniwyd i'r cais yn 4.1 uchod.

Hoffai'r Pwyllgor Safonau gymryd y cyfle hwn i ddiolch i'r clerccod, ac aelodau'r pum Cyngor Tref a Chymuned a adolygwyd am eu hamser a'u cydweithrediad.

Ystyriwyd y bu'r adolygiadau'n ymarfer buddiol; yn gyffredinol, roedd y Pwyllgor Safonau'n fodlon â'r canfyddiadau, gan iddo weld sawl enghraifft o arferion da. Fodd bynnag, nodwyd meysydd cyffredin a oedd yn achosi pryder hefyd ac mae'r rhain angen sylw. Mae'r Adroddiad hwn yn anelu at gynnwys y ddwy elfen hon, fel ei fod yn arweiniad defnyddiol i'r holl Gyngorau Tref a Chymuned ar yr hyn sydd angen ei wneud.

Y dogfennau a geisiwyd:

Ym mhob Cyngor gofynnwyd am y dogfennau a ganlyn, a oedd yn dyddio'n ôl i fis Mai 2017 (h.y. dyddiad yr etholiad diwethaf) ar gyfer yr adolygiad:

- Cofrestr o Ddiddordebau Personol – sef y Gofrestr o Ddatganiadau a Wneir Mewn Cyfarfodydd a'r Gofrestr Rhoddion a Lletygarwch
- Copi o'r ffurflen ddatganiadau a ddefnyddir gan aelodau i ddatgan diddordebau personol/rhagfarnus mewn cyfarfodydd
- Cod Ymddygiad y Cyngor
- Rhestr o enwau'r holl Gyngorwyr [a manylion unrhyw sedd wag] ynghyd â chadarnhad bod pob aelod cyfredol wedi ymrwmo i gydymffurfio â'r Cod Ymddygiad
- Cofnodion hyfforddiant yr aelodau
- Gwybodaeth am hyfforddiant y Clerc
- Protocol Datrys Anghydfodau Lleol y Cyngor ynghyd â gwybodaeth am ei fabwysiadu
- Cyfeiriad gwefan
- Copïau o Raglenni a Chofnodion cyfarfodydd y Cyngor ac is-bwyllgorau
- Manylion unrhyw ganiatâd arbennig a roddwyd i Gyngorwyr.

Cod Ymddygiad:

Daeth y Gorchymyn Awdurdodau Lleol (Cod Ymddygiad Enghreifftiol) (Cymru) (Diwygio) 2016 i rym ar 1af Ebrill 2016. Roedd yn ofynnol i bob Cyngor Tref a Chymuned fabwysiadu'r Cod diwygiedig hwn. Ar ôl ei fabwysiadu, mae'n rhaid cyhoeddi hysbyseb mewn un neu ragor o bapurau newydd sy'n cylchredeg yn yr ardal leol ac anfon copi o'r Cod at Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus Cymru. **Gellir gweld copi o'r Cod Ymddygiad Statudol yma (Atodiad 1).**

Roedd y Pwyllgor Safonau'n falch o nodi bod y mwyafrif o'r Gyngorau a adolygwyd wedi mabwysiadu'r Cod yn llawn.

- Gofynnir i **bob** Cyngor sicrhau ei fod yn dwyn sylw ei aelodau at y Cod diweddaraf a'u bod yn ei fabwysiadu os heb wneud hynny'n barod.

Rhaglen a Chofnodion:

Nid oes fformat penodol ar gyfer Rhaglenni a Chofnodion; fodd bynnag, mae'r Pwyllgor Safonau yn ystyried ei bod yn arfer da cynnwys 'Datganiadau o Ddiddordeb' fel eitem sefydlog ar Raglen pob un o gyfarfodydd y Cyngor, fel modd o atgoffa aelodau. Teimlwyd yn gyffredinol y dylid cynnwys mwy o wybodaeth yn y Cofnodion o dan yr eitem 'Datganiadau o Ddiddordeb' h.y. (a) enw'r aelod sy'n gwneud y datganiad llafar, (b) yr eitem y mae'r datganiad yn ymwneud â hi, a (c) a oedd y datganiad yn ddiddordeb personol ynteu'n ddiddordeb sy'n rhagfarnu. Ar ben hynny, o dan yr eitem o fusnes ei hun, byddai'n arfer da i'r Cofnodion gadarnhau (a) a wnaed datganiad o ddiddordeb, a chan bwy, (b) a yw'r diddordeb yn un personol ynteu'n un sy'n rhagfarnu, (c) manylion y diddordeb personol / diddordeb sy'n rhagfarnu, a (ch) yn achos diddordeb sy'n rhagfarnu, cadarnhad bod yr aelod wedi gadael yr ystafell gyfarfod. Mae cynnwys gwybodaeth o'r fath yn cynorthwyo'r cyhoedd i sicrhau bod penderfyniadau'n cael eu gwneud yn dryloyw ac er budd y cyhoedd. Gallai fod yn arfer da hefyd, pan fo datganiad llafar yn ymwneud â diddordeb y mae'r Aelod wedi'i gofrestru'n barod (h.y. wedi'i ddatgan ar lafar am y tro cyntaf a'i gadarnhau yn ysgrifenedig), i'r Cofnodion gadarnhau'r manylion o ran pryd y cofrestrwyd y diddordeb gan yr Aelod – byddai hyn yn sicrhau tryloywder ar gyfer y cyhoedd pe byddent yn cwestiynu hynny.

Ymrwmo i gydymffurfio â'r Cod Ymddygiad:

Ar ddechrau pob cyfnod yn y swydd, mae'n ofynnol i bob aelod lofnodi ymrwymiad newydd i lynu wrth y Cod. Disgwyliwyd felly y byddai yna ffurflen ar gyfer pob Cyngorydd yn dilyn yr etholiadau lleol ym mis Mai 2017, p'un a oedd yr aelod wedi'i ailethol ai peidio ac, yn wir, p'un a gynhaliwyd etholiad ai peidio ar gyfer y Cyngor hwnnw; neu pryd y cafodd yr aelod ei gyfethol. Tra bo hyn wedi'i wneud ar gyfer mwyafrif helaeth yr aelodau yn y Cyngorau a adolygwyd, roedd rhai ar goll ac eraill wedi'u dyddio cyn Mai 2017. Roedd y Pwyllgor Safonau'n falch, lle gwelwyd fod y ffurflenni ymrwmo wedi'u cwblhau, eu bod wedi'u llofnodi ym mhresenoldeb tyst (manyllir ar statws y tyst yn adran 83 (3) Deddf Llywodraeth Leol 1972); [y clerccod yw'r tyst fel arfer, yn rhinwedd ei swydd fel swyddog priodol y Cyngor, ac mae'r drefn hon yn cydymffurfio].

- Dylai Aelodau wirio a ydynt wedi arwyddo ymrwymiad i gydymffurfio â'r Cod Ymddygiad, ym mhresenoldeb y Clerc, ers Mai 2017.
- Atgoffir Gyngorau bod rhaid i Gyngorwyr newydd a rhai sy'n dychwelyd arwyddo ymrwymiad yn dilyn etholiad Mai 2022.

Fforwm Clerc:

Mae sawl Clerc wedi awgrymu y byddant yn croesawu "grŵp cymorth i gymheiriaid" a....

Mae rhagor o fanylion yn cael eu casglu ynghylch Fforwm Clerc - bydd cyfeiriad ato yma

Cofrestr Diddordebau Personol (sy'n cael eu datgan mewn cyfarfodydd):

→Fformat y Gofrestr:

- Pan gynhaliwyd yr adolygiad blaenorol, roedd gan y mwyafrif o'r Cynghorau gofrestrau a oedd yn cynnwys (a) y Cofnodion ar gyfer y cyfarfod perthnasol (yn cadarnhau'r datganiad o ddiddordeb a wnaed ar lafar) a'r ffurflenni Datgan Diddordeb a gwblhawyd gan bob aelod yn dilyn datganiad llafar o ddiddordebau personol a/neu ddiddordebau sy'n rhagfarnu am y tro cyntaf yn ystod y cyfarfod. Ystyriwyd fod hwn yn fformat boddhaol. Yn ystod yr adolygiad hwn, roedd gan y mwyafrif o'r Cynghorau Gofrestrau ar ffurf Tabl, lle bydd y Clerc yn cynnwys y wybodaeth benodol a dderbyniwyd gan y Cynghorydd.
Nid oes unrhyw fformat penodol ar gyfer y Gofrestr, ond os dibynnir ar Dabl, rhaid cynnwys yr holl wybodaeth berthnasol yn y Tabl crynhoi.
- Nodwyd bod nifer o Gynghorau Tref a Chymuned yn mynd tu hwnt i'r gofyniad yn y Cod i gadarnhau datganiad llafar pan wneir ef am y tro cyntaf trwy gadarnhau pob datganiad llafar gyda chadarnhad ysgrifenedig (o ganlyniad, gellid cael sawl ffurflen ddatganiad gan yr un aelod mewn perthynas â'r un mater mewn sawl cyfarfod gwahanol). Ymddengys fod hyn yn arfer dda ac yn fformat haws i'r cyhoedd allu gweld y ffurflenni. Serch hyn, nid yw'n ofyniad o dan y Cod Ymddygiad.
- Nid oedd unrhyw enghreifftiau o gadarnhad ysgrifenedig gan Aelodau fod manylion y diddordebau hynny sydd wedi'u datgan yn eu Cofrestr wedi newid. Atgoffir Aelodau o'u dyletswydd i gadarnhau unrhyw newidiadau i ddiddordebau personol/diddordebau sy'n rhagfarnu ac sydd wedi'u cofrestru o fewn 28 diwrnod i bryd y digwyddodd y newid.
- Atgoffir aelodau hefyd y bydd diddordeb personol/diddordeb sy'n rhagfarnu ond yn cael ei weld fel un a ddatgelwyd yn flaenorol os yw hysbysiad ysgrifenedig wedi'i ddarparu ers y dyddiad diwethaf pan gafodd yr unigolyn ei ethol, ei benodi neu ei enwebu fel aelod o'r Cyngor. Dylai aelodau gadw hyn mewn cof yn enwedig yn dilyn etholiad Mai 2022.

→Cyhoeddi:

Rhaid cyhoeddi'r Gofrestr Diddordeb ar wefan y Cyngor. Roedd y Pwyllgor Safonau'n falch o nodi bod pob Cyngor a adolygwyd yn gwneud hyn; mae hyn yn welliant ers Adolygiadau 2016 ac 2018.

→Ffurflen cadarnhau datganiadau o ddiddordeb a wnaed mewn cyfarfodydd:

Nid oes un fformat penodol ar gyfer y Ffurflen Datgan Diddordeb i'w ddefnyddio er mwyn cadarnhau datganiad o ddiddordeb personol a/neu ddiddordeb sy'n rhagfarnu a wnaed ar lafar mewn cyfarfod. Roedd y mwyafrif o'r 'Ffurflenni Datganiad' a adolygwyd gan y Pwyllgor Safonau yn dilyn dogfen safonol CSYM ac roeddynt yn foddhaol yn nhermau'r wybodaeth y gofynnwyd amdani gan yr Aelodau. **Gellir gweld copi o Ffurflen CSYM [yma](#).**

Ni ddarparwyd copïau o'r ffurflenni a oedd wedi'u cwblhau i'r Pwyllgor Safonau mewn sawl un o'r Cynghorau a adolygwyd. Felly bu rhaid i'r Pwyllgor ddibynnu ar y wybodaeth a gynhwyswyd yn y gofrestr a gyflwynwyd ar ffurf Tabl, ac nid oedd hwn bob amser yn darparu darlun llawn.

Ar y sail hon, byddai'r Pwyllgor yn awgrymu cyhoeddi'r Ffurflenni Datganiad fel eu bod yn ffurfio rhan o'r Gofrestr trwy eistedd y tu ôl i'r Tabl.

Atgoffir Aelodau i ateb yn llawn bob cwestiwn perthnasol ar y Ffurflen Ddatganiad.

Diddordebau Personol a Diddordebau sy'n Rhagfarnu:

Ymddengys nad yw Aelodau bob amser yn deall y gofyniad i ddatgan diddordebau personol a / neu ddiddordebau sy'n rhagfarnu pan fyddant yn codi, neu beth sy'n berthnasol a phryd. Atgoffir Aelodau:

- Diddordeb personol yw un o'r rheini sydd wedi'u cynnwys yn y rhestr benodol yn y Cod Ymddygiad;
- Diddordeb sy'n rhagfarnu yw diddordeb personol y byddai unigolyn gwrthrychol yn ystyried sydd mor arwyddocaol nes ei fod yn debygol o effeithio'n andwyol ar allu aelod i wneud penderfyniad er budd y cyhoedd;
- Mae'r gwahaniaeth rhyngddynt yn bwysig oherwydd bod gan aelodau hawl i gymryd rhan pan fydd ganddynt ddiddordeb personol, ond nid pan fydd ganddynt ddiddordeb personol sydd hefyd yn un sy'n rhagfarnu. Os yw'r diddordeb yn un sy'n rhagfarnu, mae'n rhaid i aelodau hefyd adael y cyfarfod yn gorfforol / rhithwir tra bod yr eitem yn cael ei thrafod.

Dylai Aelodau sicrhau eu bod yn deall eu cyfrifoldebau o dan y Cod Ymddygiad, ac os nad ydynt, dylent drefnu hyfforddiant priodol.

Gellir gweld Nodyn Briffio ar ddatgan diddordebau personol a rhagfarnol gan Aelodau Cynghorau Tref a Chymuned [yma](#).

Os oes gan Aelodau unrhyw gwestiynau penodol, dylent ofyn am gyngor gan eu Clerc neu drwy gysylltu â'r Swyddog Monitro yn CSYM lbxc@ynysmon.gov.uk

Cofrestr Rhoddion a Lletygarwch:

Tra nad oes unrhyw ofyniad i Gynghorau Tref a Chymuned gael Cofrestr Sefydlog (h.y. ar gyfer cofrestru rhai diddordebau ymlaen llaw), mae eich Cynghorau'n gorfod cynnal y ddwy Gofrestr arall a fyddir o dan y Cod. Felly mae gofyniad i Aelodau gofrestru unrhyw roddion a lletygarwch a dderbyniwyd ganddynt yn eu rôl fel Cynghorwyr, uwchlaw'r trothwy ariannol sydd i'w gytuno gan bob Cyngor. Mae'r maes hwn yn gofyn am sylw gan nad oedd gan fwyafrif y Cynghorau a adolygwyd Gofrestr ac nid oeddynt yn ymwybodol o'r gofyniad hwn.

- Dylai bod gan Gynghorau Gofrestr hyd yn oed os yw'n cadarnhau na wnaed unrhyw ddatganiadau.
- Rhaid i Aelodau sylweddoli fod gofyniad i gofrestru derbyniadau o'r fath, ac mae angen i bob Cyngor gytuno ar derfyn o ran y bydd rhaid cofrestru unrhyw roddion a lletygarwch y tu hwnt iddo.

Hyfforddiant:

→Hyfforddiant i Glercod:

Gall clercc sydd wedi ei hyfforddi'n briodol ac sydd â'r adnoddau priodol gynorthwyo'r Cyngor yn ei gyfanrwydd, a bydd mewn sefyllfa well i gynghori aelodau, y tu mewn a'r tu allan i gyfarfodydd. Atgoffir aelodau mai'r clerccod yw'r swyddogion priodol o fewn y Cynghorau ac y dylai'r aelodau roi sylw dyledus i'r cyngor a roddir gan y clercc.

→ Hyfforddiant i Aelodau:

Ymddengys fod y clerccod yn rhoi gwybod i aelodau am hyfforddiant, ond, yn gyffredinol, mae'r aelodau'n methu/yn anfodlon mynychu'r hyfforddiant. Bydd mynychu hyfforddiant yn cynorthwyo aelodau gyda materion fel y rheini o ran materion personol / sy'n rhagfarnu a byddai'r Pwyllgor Safonau'n annog Aelodau i ystyried eu hanghenion o ran hyfforddiant.

Hysbysir y Cynghorau, o Fai 2022, bydd yn ofynnol i Gynghorau Tref a Chymuned Lunio Cynllun Hyfforddiant sy'n nodi eu cynigion o ran y ddarpariaeth o hyfforddiant i Gynghorwyr a staff ([adran 67 o Ddeddf Llywodraeth Leol ac Etholiadau \(Cymru\) 2021](#)).

Atgoffir Cynghorau y gellid cynnwys swm ar gyfer hyfforddiant (i Glercod ac Aelodau) wrth osod eu praesept. Roedd gan y Cynghorau a adolygwyd fel rhan o'r ymarfer hwn gyllideb hyfforddiant, ond ymddengys nad oedd bob amser yn cael ei ddefnyddio; byddai'r Pwyllgor Safonau'n annog Cynghorau i ddefnyddio'r arian sydd ar gael ar gyfer unrhyw anghenion hyfforddiant a ganfuwyd.

Caniatâd Arbennig:

Ymddengys nad yw llawer o aelodau Cyngor yn gwneud cais am ganiatâd arbennig.

Mae caniatâd arbennig ar gael i Aelodau pan fo ganddynt ddiddordeb sy'n rhagfarnu, ond oherwydd un o'r seiliau statudol, dylai bod modd i'r Aelod gymryd rhan yn y drafodaeth, er y diddordeb sy'n rhagfarnu (e.e. oherwydd arbenigedd yr Aelod, neu fod gan fwy na hanner aelodau'r Cyngor ddiddordeb sy'n rhagfarnu). **Mae Nodyn Briffio ar Ganiatâd Arbennig, sy'n ymgorffori'r Ffurflen Gais ei hun, ar gael [yma](#).**

Gwefannau:

Ers mis Mai 2015, mae'n ofyniad statudol i Gynghorau Tref a Chymuned fod â gwefan a chyhoeddi gwybodaeth benodol arni. Cyhoeddwyd Canllawiau Statudol i gynorthwyo Cynghorau i gyflawni'r ddyletswydd hon ac **mae copi pellach o'r Canllawiau hyn ar gael [yma](#).**

Mae'r Pwyllgor Safonau'n croesawu'r gwaith a wnaed mewn perthynas â chreu a chyhoeddi gwybodaeth ar wefannau, ac yn nodi bod hyn yn welliant ers yr Adolygiad diwethaf yn 2018.

- Atgoffir y Cynghorau o'r gofynion sylfaenol a nodir yn y canllawiau statudol, ac fe'u hanogir i gydymffurfio er mwyn bod yn weladwy i'r cyhoedd.

Cyfarfodydd rhithwir:

Cafodd pob Cyngor a adolygwyd eu canmol am eu hymagwedd o ran sicrhau bod cyfarfodydd y Cynghorau'n cael eu cynnal yn rhithwir yn ystod y flwyddyn ddiwethaf, gyda sawl Cyngor yn caniatáu i'r cyhoedd gael mynediad i'r cyfarfodydd rhithwir hefyd.

Canmolwyd y Cynghorau hefyd am eu haddasiadau o ran sicrhau'r gofyniad o dan y Cod Ymddygiad bod rhaid i aelod sy'n datgan diddordeb sy'n rhagfarnu adael cyfarfod. Roedd y Cynghorau'n adrodd eu bod (a) wedi symud eitemau'r Rhaglen er mwyn ystyried yr eitem dan sylw ar y diwedd [fel bod y Cynghorydd sydd â'r diddordeb sy'n rhagfarnu yn gallu gadael y cyfarfod] neu (b) defnyddiwyd "ystafell ddisgwyl Zoom" [a bod Clerccod wedi rhoi'r Cynghorydd a chanddo ddiddordeb sy'n rhagfarnu yn yr ystafell rithwir hon hyd nes bod yr eitem wedi'i dod i ben]. Gydag [adran 47 o Ddeddf Llywodraeth Leol ac Etholiadau \(Cymru\) 2021](#) yn nodi bod rhaid i Gynghorau Cymuned barhau i ganiatáu mynediad o bell i gyfarfodydd yn y dyfodol, mae'r Pwyllgor Safonau'n annog pob Cyngor i fabwysiadu trefniadau tebyg ar gyfer delio â gofynion y Cod Ymddygiad.

Protocol Datrysiad Lleol:

O'r pum Cyngor a adolygwyd, roedd pedwar wedi mabwysiadu model Protocol Datrysiad Lleol (gyda thri ohonynt yn defnyddio'r model sydd wedi'i baratoi gan Un Llais Cymru). Mae'r Pwyllgor Safonau yn croesawu'r ffaith fod y Cynghorau'n mabwysiadu'r fath Protocol, gan ei fod yn arfer da, er nad yw'n fandadol. Roedd y Pwyllgor Safonau hefyd yn croesawu'r ffaith nad oedd yr un o'r Cynghorau sydd wedi mabwysiadu'r Protocol wedi cael rheswm i'w ddefnyddio ers ei fabwysiadu.

- Lle bo angen i Glerccod weithredu fel cyfryngwyr o dan y broses hon, mae'r Pwyllgor Safonau'n eu hannog i gwblhau'r hyfforddiant perthnasol.

ARFERION DA A GANFUWYD YN YR ADOLYGIADAU:

- (1) Gwelliant o ran faint o wybodaeth, gan gynnwys y Gofrestr o Ddiddordebau Personol, a gyhoeddwyd ar wefannau'r Cynghorau ers yr adolygiad diwethaf;
- (2) Parodrwyd y Cynghorau i fabwysiadu Protocol Datrysiad Lleol;
- (3) Mae Cynghorau wedi addasu'n dda wrth sicrhau cydymffurfiaeth â'r Cod yn y cyfarfodydd rhithwir;
- (4) Cynnwys "Datganiadau o Ddiddordeb" fel eitem sefydlog ar Raglen bob cyfarfod o'r Cyngor;
- (5) Fformat y 'Ffurflenni Datganiad' a ddefnyddir i ddatgan diddordebau personol/sy'n rhagfarnu mewn cyfarfodydd ffurfiol.

MEYSYDD I'W GWELLA:

- (1) Angen sicrhau cofnodion digonol sy'n dangos bod aelodau yn llofnodi ymrwymiad i lynu wrth y Cod Ymddygiad (fersiwn 2016) ar ddechrau pob tymor newydd yn y swydd;
- (2) Fformat y Gofrestr o Ddiddordebau Personol Aelodau er mwyn sicrhau ei bod yn cynnwys gwybodaeth ddigonol a'i bod yn eglur i'r cyhoedd;
- (3) Mae angen mynd i'r afael â diffyg dealltwriaeth posib rhai aelodau ynghylch y gwahaniaeth rhwng diddordebau personol a/neu rhagfarnol;
- (4) Rhaid i gynghorau gynnal Cofrestr Rhoddion a Lletygarwch ac i aelodau wybod y terfyn ariannol a gytunwyd gan eu cyngor
- (5) Presenoldeb, a chofnodi, hyfforddiant aelodau a swyddogion, yn enwedig o ystyried y gofyniad i ddatblygu Cynllun Hyfforddiant o 2022;
- (6) Sicrhau fod rhagor o fanylion am y diddordebau a ddatganwyd yn cael eu cynnwys ar Raglenni/Cofnodion holl gyfarfodydd y Cynghorau.

Annwyl Glercod

**Adroddiad Pwyllgor Safonau Cyngor Sir Ynys Môn ar Gofrestrau Diddordebau
Cynghorau Tref a Chymuned - Paratowyd yr adroddiad ym Mehefin 2021**

Fel rhan o'i raglen waith ar gyfer 2020-2021, penderfynodd y Pwyllgor Safonau gynnal adolygiad o gofrestrau o ddiddordebau personol aelodau mewn sampl o'r cynghorau tref a chymuned, i sicrhau cydymffurfiaeth â'r cod ymddygiad. Cynhaliwyd yr adolygiadau ym mis Mawrth, Ebrill a Mai 2021.

Hoffai'r Pwyllgor Safonau fynegi ei ddiolch diffuant i'r clercod, ynghyd ag aelodau'r pum Cyngor Tref a Chymuned a adolygwyd, am eu hamser a'u cydweithrediad. O safbwynt y Pwyllgor, ystyriwyd y bu'r adolygiadau'n ymarfer buddiol; mynegodd y Clercod hefyd y bu'r drafodaeth o fudd iddynt.

Gweler ynghlwm gopi o Adroddiad a baratowyd gan y Pwyllgor Safonau er mwyn darparu trosolwg cyffredinol o ganfyddiadau'r adolygiad diweddar. Nid oes unrhyw gyngor unigol yn cael ei adnabod yn yr Adroddiad. Mae'r Pwyllgor Safonau'n gobeithio y bydd cynnwys yr Adroddiad yn cynorthwyo cynghorau tref a chymuned yn gyffredinol trwy ddarparu manylion o ran (a) arferion da, ynghyd â (b) meysydd sy'n gofyn am sylw pellach. Hyderwn y gall fod yn ganllaw defnyddiol i'r hyn sydd angen ei wneud at y dyfodol.

Gofynnir i Glercod ddod â chynnwys yr adroddiad hwn i sylw eu holl aelodau trwy ei gynnwys fel eitem ar raglen cyfarfod nesaf eu cyngor, ac i anfon copi o gofnodion y cyfarfod hwnnw at y Pwyllgor Safonau trwy e-bost at mwjcs@ynysmon.gov.uk

Pe bai gan aelodau neu Glercod unrhyw ymholiadau mewn perthynas â'r adroddiad, cysylltwch â'r Swyddog Monitro yng Nghyngor Sir Ynys Môn (Lynn Ball, 01248 752586 / lbxcs@ynysmon.gov.uk).

Yn gywir

John R Jones
Cadeirydd – Pwyllgor Safonau